

В. С. Оліховський

ORCID: 0000-0003-1897-093X

Національний університет “Львівська політехніка”
Кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<https://doi.org/10.23939/smeu2025.02.072>

© Оліховський В. С., 2025

Розглянуто теоретичні та практичні засади побудови системи оптимізації імпоротної діяльності підприємств. Визначено сутність поняття “оптимізація імпоротної діяльності” як процесу удосконалення управління зовнішньоекономічними операціями з метою мінімізації витрат, підвищення ефективності, адаптивності та конкурентоспроможності підприємства в умовах глобалізації. Узагальнено основні теоретичні підходи до оптимізації імпортних процесів – логістичний, фінансовий, організаційний, системний та інформаційний, розкрито їх зміст і ключові інструменти застосування. Запропоновано системний підхід до формування комплексної системи оптимізації, що включає сім взаємопов’язаних підсистем: постановки завдання, побудови моделі, збору та оброблення інформації, розв’язання моделі, розроблення планових заходів, реалізації та коригування процесів оптимізації. Сформовано структуру взаємозв’язків між підсистемами та елементами системи, охарактеризовано можливі критерії оптимізації та ознаки групування систем. Обґрунтовано доцільність використання графічних методів, зокрема сіткового моделювання, як інструменту візуалізації, координації та контролю імпортних процесів. Запропоновано систему показників оцінювання економічної ефективності імпоротної діяльності, у тому числі інтегральний рівень ефективності, що відображає комплексну результативність процесу. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення управлінських рішень щодо імпоротної політики підприємств, розроблення стратегій розвитку зовнішньоекономічної діяльності та підвищення ефективності імпортних операцій на різних рівнях управління.

Ключові слова: оптимізація, імпортна діяльність, етапи імпоротної діяльності, система оптимізації, логістика, ефективність, сіткове моделювання, управління.

Формулювання проблеми

Сучасна імпортна діяльність підприємств здійснюється в умовах глобалізації та високої динамічності ринків, що зумовлює необхідність підвищення її ефективності та конкурентоспроможності. Незважаючи на значну кількість нормативних актів, реформ та технологічних рішень, у практиці українських підприємств зберігаються складності у плануванні, організації, фінансуванні та контролюванні імпортних операцій. Основними проблемами є: високі витрати на логістику та митне оформлення, тривалі терміни виконання операцій, недостатня координація між учасниками імпортного процесу, обмежене використання аналітичних та інформаційних систем, а також відсутність комплексного підходу до оптимізації всіх етапів імпоротної діяльності.

Актуальність дослідження

Актуальність дослідження обумовлена тим, що ефективна система оптимізації імпорту дозволяє підприємствам координувати логістичні, фінансові, організаційні та інформаційні процеси, підвищувати швидкість і якість управлінських рішень, а також забезпечувати стабільний розвиток у

динамічному глобальному середовищі. Результати такого дослідження мають практичне значення для підприємств різних галузей, оскільки дозволяють формувати стратегічні переваги на ринку, знижувати витрати та ризики, а також підвищувати економічну ефективність імпорتنих операцій.

Формулювання мети та завдань статті

Метою даного дослідження є розроблення та обґрунтування системного підходу до оптимізації імпоротної діяльності підприємств, який дозволяє підвищити ефективність управління імпортними процесами, знизити витрати, мінімізувати ризики та забезпечити адаптивність бізнесу до змін зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання оптимізації імпоротної діяльності підприємств розглядаються у працях багатьох українських і зарубіжних науковців. Зокрема, у роботах [1–3] досліджено сутність імпоротної діяльності та її роль у зовнішньоекономічних зв'язках підприємств. Ряд науковців [4–6] акцентують увагу на необхідності системного підходу до управління імпортними процесами, враховуючи логістичні, фінансові та інформаційні складові. Дослідження [7–10] зосереджені на питаннях підвищення ефективності імпорتنих операцій через впровадження сучасних методів аналізування та моделювання. У низці робіт [11–17] розглядаються стратегічні напрями розвитку систем управління імпортом, інтеграція логістичних і фінансових рішень, а також критерії оцінювання ефективності імпоротної діяльності. Узагальнення результатів дозволяє зробити висновок, що більшість авторів наголошують на необхідності формування цілісної системи оптимізації імпорتنих процесів, яка б поєднувала економічні, організаційні та технологічні підходи.

Виклад основного матеріалу дослідження

Оптимізація імпоротної діяльності є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності підприємств та забезпечення ефективного функціонування національної економіки в умовах глобалізації.

В економічному словнику за редакцією Завадського Й. С. “Оптимізація (англ. optimization) – процес пошуку такого стану системи, за якого забезпечується максимум чи мінімум значень якихось функцій системи (вибір найліпшого варіанта з багатьох можливих)” [1], тобто це процес удосконалення системи, процесу, методу або ресурсу з метою досягнення максимальної ефективності, чи корисності. У контексті бізнесу оптимізація означає управлінські заходи, спрямовані на збільшення продуктивності, зменшення витрат, підвищення якості продукції або послуг, а також покращення конкурентоспроможності компанії і включає аналізування існуючих процесів, впровадження нових стратегій та технологій, а також вдосконалення управлінських практик.

Під оптимізацією імпоротної діяльності потрібно розуміти процес удосконалення системи ввезення товарів, послуг, капіталу або технологій з-за кордону з метою підвищення ефективності, зниження витрат, мінімізації ризиків та забезпечення максимальної вигоди для підприємства або країни в цілому.

В науковій літературі виділяють різноманітні підходи для оптимізації імпоротної діяльності, розглянемо головні з них (табл. 1).

Таблиця 1

Теоретичні підходи до оптимізації імпоротної діяльності

Підхід	Зміст підходу	Головні інструменти
1	2	3
Логістичний	Спрямований на оптимізацію переміщення товарів через митний кордон шляхом інтеграції логістичних процесів з митними процедурами.	Митна логістика, логістична стратегія, оптимізація ланцюгів постачання.

1	2	3
Фінансовий	Зосереджений на ефективному управлінні фінансовими потоками в логістичних системах для забезпечення своєчасного фінансування та мінімізації витрат.	Фінансова логістика, управління фінансовими потоками, оптимізація витрат.
Організаційний	Забезпечує ефективну координацію та взаємодію між усіма учасниками імпортової діяльності.	Розробка логістичних стратегій, управління взаємодією між учасниками.
Системний	Розглядає імпортову діяльність як частину загальної логістичної системи підприємства, де всі елементи взаємопов'язані та впливають один на одного.	Системний аналіз, інтеграція логістичних функцій, управління ланцюгами поставок.
Інформаційний	Наголошує на важливості інформаційного забезпечення імпортової діяльності для прийняття обґрунтованих рішень та підвищення прозорості процесів.	Використання інформаційних систем, електронний документообіг, аналітика даних.

Джерело: запропоновано і доповнено автором на основі [2 – 9].

Розгляд імпортової діяльності через призму різних підходів дозволяє сформувати цілісне уявлення про механізми її оптимізації. Кожен з підходів акцентує увагу на окремих складових, що є критично важливими для досягнення ефективного функціонування зовнішньоекономічних процесів: логістичний підхід забезпечує оптимізацію матеріальних потоків та скорочення витрат на транспортування, зберігання й митне оформлення; фінансовий підхід дозволяє ефективно управляти витратами, грошовими потоками та мінімізувати фінансові ризики; організаційний підхід сприяє побудові ефективної структури управління імпортними процесами та взаємодії між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності; системний підхід передбачає інтеграцію всіх логістичних, фінансових та інформаційних елементів в єдину цілісну систему; інформаційний підхід підтримує процеси прийняття рішень за рахунок якісного інформаційного забезпечення та цифровізації логістичних процесів.

Окреме застосування кожного з підходів, без сумніву, може дати певний позитивний результат. Проте в умовах високої динамічності ринків та необхідності оперативного реагування на зовнішні зміни найбільш ефективним є комплексне застосування всіх вищезазначених підходів. Інтеграція логістичних, фінансових, організаційних, системних та інформаційних рішень дозволяє забезпечити збалансованість імпортової діяльності, підвищити її адаптивність до зовнішніх впливів, мінімізувати витрати та ризики, а також досягти стратегічної гнучкості та конкурентних переваг на міжнародних ринках.

У практичній діяльності підприємств також виникає потреба в інструментах, які дозволяють не лише розраховувати оптимальні рішення, але й ефективно візуалізувати процеси та прогнозувати наслідки управлінських рішень. Застосування графічних методів (наприклад сіткове моделювання) стає важливим доповненням до різноманітних підходів для оптимізації імпортової діяльності, забезпечуючи наочність та інтерактивність управлінських процесів і дозволяючи візуалізувати послідовність, взаємозв'язки та тривалість окремих етапів імпортного процесу, виявити критичні точки (елементи, що мають вирішальний вплив на загальний термін виконання), оптимізувати часові та ресурсні витрати, краще координувати дії між підрозділами та партнерами, проводити альтернативне планування у разі зміни умов постачання.

Таким чином, використання графічних методів, зокрема сіткового моделювання, дозволяє ефективно візуалізувати, координувати та контролювати складні імпортні процеси. Однак для того, щоб ці інструменти були дійсно результативними, необхідно чітко окреслити ключові моменти (етапи) імпортової діяльності, які підлягають оптимізації. Розглянемо їх більш детально, оскільки кожен із них є важливим елементом складного механізму і успішність здійснення імпортової діяльності залежить саме від правильного розуміння і планування кожного з них (табл. 2).

Основні етапи здійснення імпоротної діяльності, які підлягають оптимізації

Етапи	Короткий зміст
Попереднє аналізування ринку, потреб і планування	Даний етап включає визначення імпортером, які товари чи послуги потрібно імпортувати в залежності від потреб ринку, попиту споживачів, технічних характеристик та якості, а також розроблення стратегії імпоротної діяльності.
Пошук та вибір постачальників	Після аналізування потреб імпортери шукають потенційних постачальників, які володіють необхідними товарами чи надають потрібні послуги в необхідній кількості, відповідної якості і протягом визначеного терміну часу. Пошук надійних і відповідальних постачальників є ключовим етапом імпоротної діяльності. Необхідно здійснити оцінку їхньої репутації, якості продукції, умов поставок та цін.
Укладання контрактів	На цьому етапі імпортери проводять переговори і укладають контракти щодо умов постачання, валюти розрахунків, цін, якості, термінів, обсягів, умов оплати та інших важливих деталей контракту з постачальником.
Замовлення та оплата	Після укладання контракту імпортери роблять замовлення на товари та послуги і проводять оплату відповідно до умов контракту.
Організація логістичного процесу	Вибір транспортного засобу під габарити і вагу вантажу, складання маршруту, страхування вантажу, підготовка до митного оформлення та координація логістичних операцій.
Транспортування та митне оформлення	Після замитнення товарів, що імпортуються на території країни-експортера з оформленням всіх необхідних супровідних документів, товар транспортується з країни-експортера до країни-імпортера, проводиться його митне оформлення і розмитнення зі сплатою всіх необхідних податків і зборів.
Приймання товарів і їх зберігання	Після розмитнення товарів в країні-імпортера, товари приймаються і зберігаються на складах або інших спеціально обладнаних місцях з дотримання рекомендованих умов зберігання отриманих товарів.
Аналізування та оцінювання ефективності імпоротної операції	Проводиться аналізування результатів імпоротної операції: оцінюється економічна ефективність, дотримання строків, якість товару, витрати на логістику та митне оформлення. Це аналізування дозволяє виявити проблемні моменти та розробити заходи для їх усунення в майбутньому.

Джерело: запропоновано і доповнено автором на основі [9 – 16]

На етапі попереднього аналізування ринку, потреб і планування імпоротної діяльності ключовим є ефективне визначення стратегічних цілей і завдань. На даному етапі здійснюється вивчення ринкових тенденцій і їх прогнозування на основі аналізування статистичних даних, попиту на товари чи послуги, які планується імпортувати, конкурентів, їхніх стратегій і цін. Відбувається розроблення чітких імпортних стратегій, визначаються оптимальні ефективні логістичні потоки для мінімізації витрат та часу доставки товарів, розраховуються витрати на імпорт, включаючи вартість товарів, мито, податки, логістичні витрати та інші витрати, пов'язані з імпортом, визначаються ризики і розробляються стратегії з їх управління та проводиться оцінювання доцільності імпорту.

На етапі пошуку постачальників для ефективного вибору найкращих партнерів важливо чітко визначити критерії, які важливі для компанії. Потрібно провести аналізування відібраних постачальників, враховуючи їхню репутацію, досвід роботи, цінову пропозицію та інші важливі параметри, встановити контакт із вибраними постачальниками для узгодження умов співпраці, включаючи ціни, умови доставки та оплати і інші деталі. Перш ніж підписати угоду з постачальником, потрібно здійснити додаткову перевірку реальних зразків товарів, відвідати виробничі об'єкти постачальника тощо. Тільки після вибору найкращого постачальника та погодження умов співпраці можна переходити до етапу укладання контрактів.

На етапі укладання контрактів проводяться різноманітні дії для забезпечення чіткості, взаєморозуміння та відповідності інтересам усіх сторін. На цьому етапі відбувається формулювання умов контракту, тобто створення чітких, докладних і специфічних умов контракту, що визначають права та обов'язки кожної сторони. Це включає визначення обсягу поставок, цін, термінів оплати, умов

поставки, відповідальності за якість та інші важливі моменти. Відбувається підготовка юридичних документів таких як договір купівлі-продажу, документи митного оформлення, сертифікати якості та інші документи, що можуть бути потрібні для законного імпорту товарів. Після обговорення умов контракту вони закріплюються в офіційному документі, який підписують обидві сторони. Це може бути фізичний договір або електронний документ, який має юридичну силу. У разі потреби може бути укладено страхові угоди, щоб забезпечити захист від ризиків, таких як втрата чи пошкодження товарів під час транспортування.

На етапі замовлення та оплати проводяться дії з метою ефективного управління процесом замовлення товарів та забезпечення вчасної оплати. Відбувається формування замовлення виходячи з потреб, обговорення з постачальником умов доставки товарів, страхування та інші деталі, підготовка всіх необхідних документів для оформлення замовлення та проведення митного оформлення, здійснюється оплата замовлення відповідно до умов контракту.

Етап організація логістичного процесу охоплює комплекс заходів, спрямованих на ефективне переміщення товару від постачальника до місця призначення з урахуванням часових, фінансових та організаційних чинників. Відбувається вибір транспортного засобу, складається маршрут доставки та укладення угоди про перевезення, попередня підготовка документів необхідних для замитнення вантажу, його транспортування і страхування при потребі.

На етапі транспортування та митного оформлення проводяться різні дії для забезпечення успішної доставки товарів і їх митного оформлення. Під митним оформленням мається на увазі підготовка всіх необхідних документів та процедур для проходження митного контролю та оформлення вантажу при в'їзді в країну, сплату мит і податків, подання відповідних декларацій та інших документів митним органам для офіційного декларування товарів, які ввозяться в країну, проходження необхідних митних процедур, перевірку документів та вирішення будь-яких митних питань чи проблем.

На етапі приймання товарів і їх зберігання потрібно здійснити їх перевірку на відповідність замовленню та умовам контракту. Потрібно перевірити кількість, якість та стан товарів. Після приймання товарів їх потрібно розмістити на складі відповідно до встановлених правил і процедур. Важливо забезпечити правильне розміщення для зручного доступу та забезпечення безпеки товарів. При необхідності товари потрібно маркувати відповідно до вимог чинного законодавства України. Якщо товари мають термін придатності або вимагають спеціальних умов для зберігання потрібно контролювати, щоб у них не закінчився кінцевий термін реалізації чи щоб товари не зіпсувались через недотримання умов зберігання.

Етап аналізування та оцінювання ефективності імпортової операції – це завершальний етап імпортного процесу, коли підприємство аналізує, наскільки вигідною та доцільною була імпортна операція. На даному етапі також проводиться аналізування ефективності логістичних рішень для виявлення можливих шляхів оптимізації.

Важливою особливістю процесу оптимізації імпортової діяльності є системний характер такого процесу. Інакше кажучи, зазначений процес можна і потрібно розглядати як певну достатньо складну систему, яка містить окремі складові – підсистеми (рис. 1), що, своєю чергою, включають у собі відповідні взаємопов'язані елементи (табл. 3).

При цьому варто виділити такі головні підсистеми загальної системи оптимізації імпортової діяльності: підсистему постановки завдання щодо оптимізації імпортової діяльності; підсистему побудови моделі оптимізації імпортової діяльності; підсистему збирання та оброблення вхідної інформації, необхідної для параметризації моделі оптимізації імпортової діяльності; підсистему розв'язання моделі оптимізації імпортової діяльності; підсистему розроблення планових заходів щодо оптимізації імпортової діяльності; підсистему реалізації заходів з оптимізації імпортової діяльності; підсистему коригування процесу реалізації заходів з оптимізації імпортової діяльності. Щодо елементів, які містяться у кожній з перелічених підсистем загальної системи оптимізації імпортової діяльності, то за своїм змістом вони є досить різноманітними. Для прикладу, склад підсистеми побудови моделі оптимізації імпортової діяльності включає такі елементи, як цільові функції оптимізаційної задачі, формалізовані обмеження, індикатори оцінювання параметрів оптимізаційної задачі.

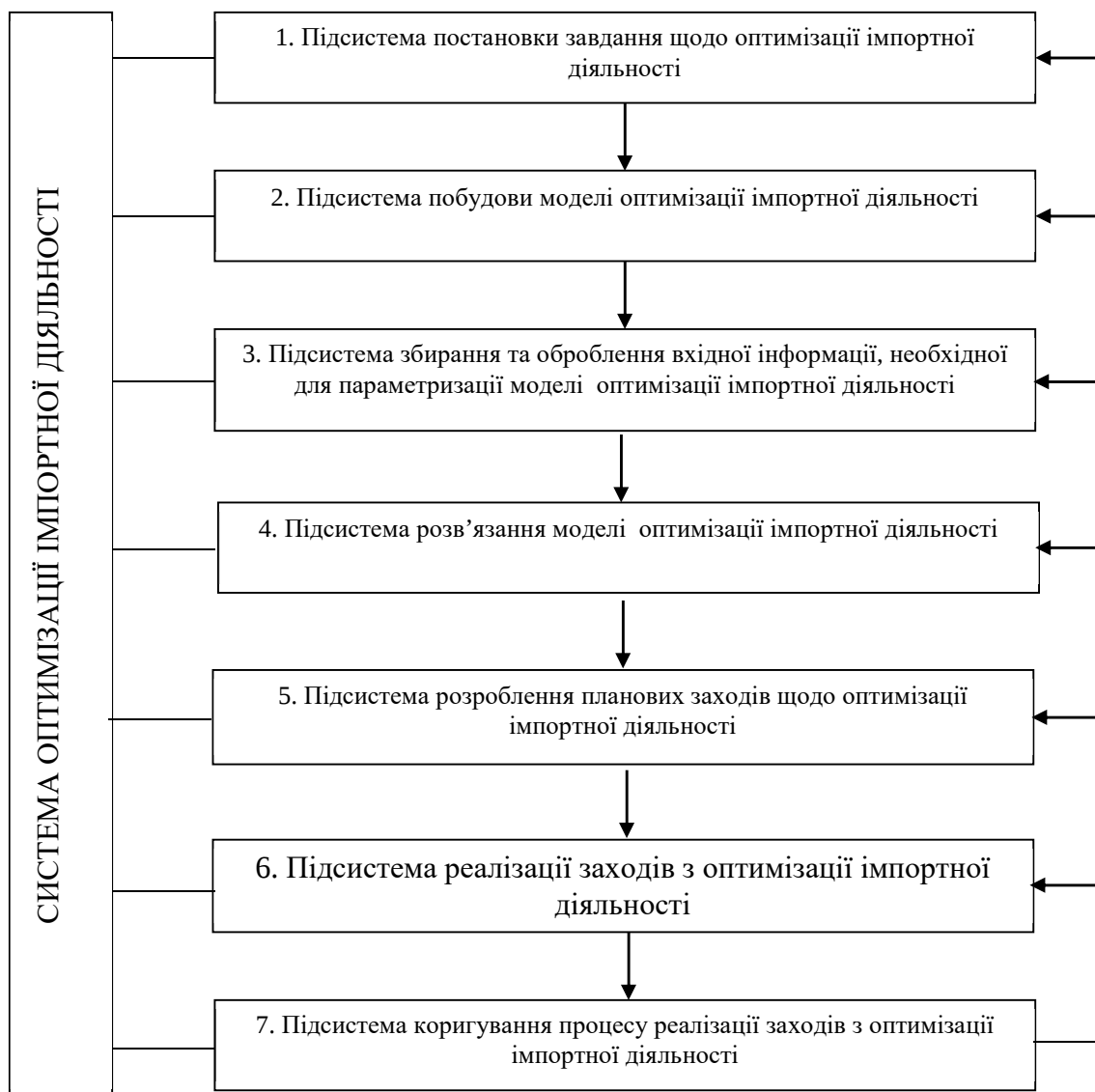

Рис. 1. Складові системи оптимізації імпоротної діяльності

Джерело: запропоновано автором.

Таблиця 3

Елементи підсистем системи оптимізації імпоротної діяльності

№ з/п	Назви підсистем	Головні елементи підсистем
1	2	3
1	Підсистема постановки завдання щодо оптимізації імпоротної діяльності	Критерії оптимізації, обмеження, параметри оптимізаційної задачі
2	Підсистема побудови моделі оптимізації імпоротної діяльності	Цільові функції оптимізаційної задачі, формалізовані обмеження, індикатори оцінювання параметрів оптимізаційної задачі
3	Підсистема збирання та оброблення вхідної інформації, необхідної для параметризації моделі оптимізації імпоротної діяльності	Масив вхідної інформації про внутрішнє середовище, масив вхідної інформації про зовнішнє середовище
4	Підсистема розв'язання моделі оптимізації імпоротної діяльності	Принципи вибору методів та прийомів розв'язання моделі, методи та прийоми розв'язання моделі

1	2	3
5	Підсистема розроблення планових заходів щодо оптимізації імпортової діяльності	Принципи розроблення планових заходів щодо оптимізації імпортової діяльності, методи та прийоми розроблення планових заходів щодо оптимізації імпортової діяльності
6	Підсистема реалізації заходів з оптимізації імпортової діяльності	Принципи реалізації планових заходів щодо оптимізації імпортової діяльності, методи та прийоми реалізації планових заходів щодо оптимізації імпортової діяльності
7	Підсистема коригування процесу реалізації заходів з оптимізації імпортової діяльності	Моніторингові індикатори функціонування підсистем, інформаційне забезпечення моніторингу, принципи коригування процесу реалізації заходів з оптимізації імпортової діяльності, методи та прийоми реалізації коригування процесу реалізації заходів з оптимізації імпортової діяльності

Джерело: запропоновано автором.

Важливо відзначити ту обставину, що між переліченими підсистемами загальної системи оптимізації імпортової діяльності (як і між елементами кожної з таких підсистем) повинні існувати чіткі та наперед визначені зв'язки. Саме забезпечення таких зв'язків дає змогу досягти належного функціонування системи оптимізації імпортової діяльності, зокрема, гарантувати, що процеси оптимізації відбуваються у відповідній послідовності. Це, своєю чергою, дає змогу синхронізувати зазначені процеси як у часі, так і в просторі.

Зокрема, тісний зв'язок є притаманним таким двом підсистемам загальної системи оптимізації імпортової діяльності, як підсистема постановки завдання щодо оптимізації імпортової діяльності та підсистема побудови моделі оптимізації імпортової діяльності. Друга підсистема певною мірою базується на першій і передбачає формалізацію відповідних її елементів. Для прикладу, критерії оптимізації, які задаються у підсистемі постановки завдання щодо оптимізації імпортової діяльності, формалізуються у вигляді відповідних цільових функцій, що виступають елементами підсистеми побудови моделі оптимізації імпортової діяльності (рис. 2).

При цьому потрібно відзначити, що можливі критерії оптимізації імпортової діяльності відрізняються ступенем їхньої узагальненості. Зокрема, варто виділити критерії, які не характеризуються узагальненістю (приміром, критерії максимізації фізичних обсягів продажів, пов'язаних із провадженням імпортової діяльності, та цін на продукцію, продаж якої є пов'язаним із провадженням імпортової діяльності). Такі критерії можуть бути застосовані для вирішення локальних оптимізаційних задач. Водночас, можливо виокремити і більш загальні критерії оптимізації імпортової діяльності, насамперед, максимізацію приросту ринкової вартості підприємств внаслідок вдосконалення імпортової діяльності, яку вони провадять.

Можливою є також і багатокритеріальна оптимізація імпортової діяльності, коли одночасно висувуються два чи більше критеріїв. Відповідно, за їхньою кількістю виділяються два типи систем такої оптимізації, а саме – монокритеріальна та полікритеріальна. При цьому системи оптимізації імпортової діяльності можуть бути поділені на групи і за іншими ознаками, зокрема за: рівнем функціонування, наявністю можливостей коригування, методом розв'язання оптимізаційної задачі, можливістю тривалого використання та мінливістю (табл. 4).

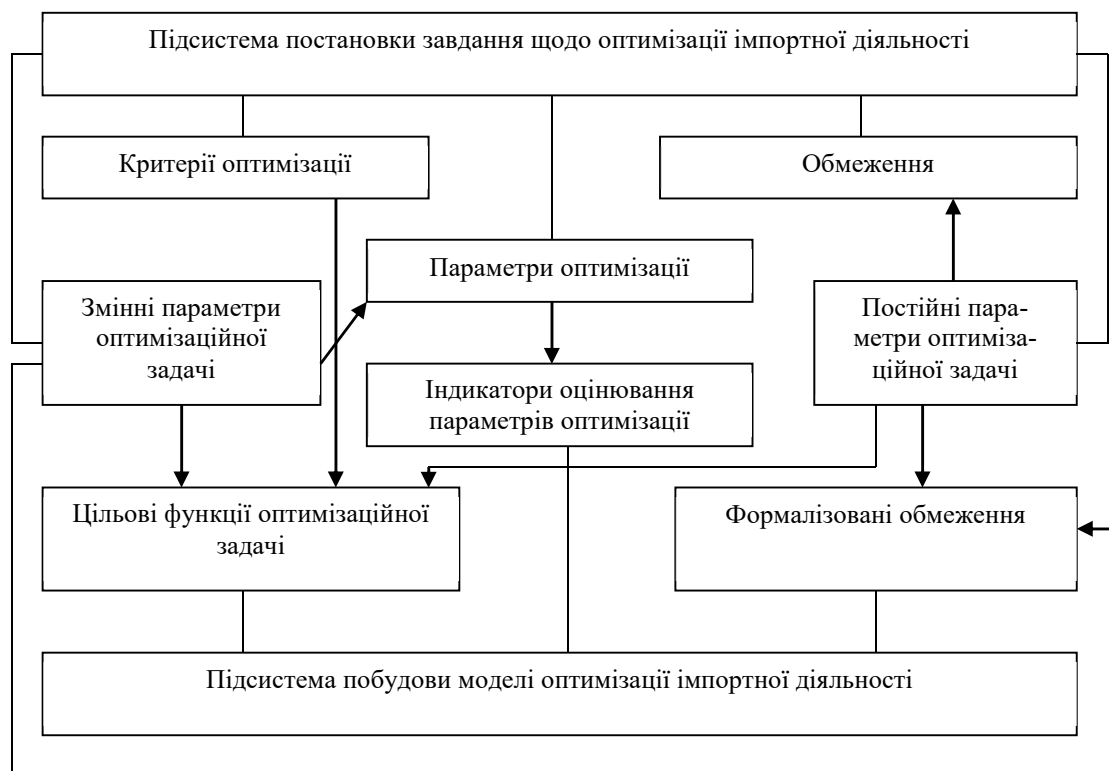

Рис. 2. Взаємозв'язки між елементами підсистем постановки завдання щодо оптимізації імпортої діяльності та побудови моделі оптимізації імпортої діяльності

Джерело: запропоновано автором.

Таблиця 4

Групування систем оптимізації імпортої діяльності

№ з/п	Ознаки групування	Види систем
1	За рівнем функціонування	1.1. На загальнонаціональному рівні
		1.2. На рівні галузей
		1.3. На рівні регіонів
		1.4. На рівні підприємств
2	За кількістю критеріїв оптимізації	2.1. Монокритеріальні
		2.2. Полікритеріальні
3	За наявністю можливостей коригування	3.1. З наявністю можливостей коригування в усіх підсистемах
		3.2. З наявністю можливостей коригування в окремих підсистемах
		3.3. Без наявності можливостей коригування
4	За методом розв'язання оптимізаційної задачі	4.1. Детерміновані
		4.2. Стохастичні
		4.3. Чисельні
5	За можливістю тривалого використання	5.1. Системи одноразового використання
		5.2. Системи багаторазового використання
6	За мінливістю	6.1. Статичні
		6.2. Динамічні

Джерело: сформовано автором.

Важливим етапом оптимізації імпортої діяльності є також оцінювання економічної ефективності такої діяльності. При цьому оцінювання економічної ефективності імпортої діяльності може і повинно відбуватися як на рівні окремих підприємств-імпортерів, так і більш високих рівнях (зокрема, на рівні групи підприємств та цілих галузей). Так, на рівні підприємств оцінювання економічної ефективності імпортої діяльності пропонуємо шляхом введення у неї, на противагу існуючим системам, таких індикаторів, як: дохідність капіталу, вкладеного в отримання доходів, пов'язаних із імпортою діяльністю; прибутковість капіталу, вкладеного в отримання доходів, пов'язаних із імпортою діяльністю; інтегральний рівень ефективності імпортої діяльності (табл. 5).

Таблиця 5

Показники оцінювання економічної ефективності імпортої діяльності підприємства

№ з/п	Назви показників	Формули для розрахунку показників	Позначення у формулах для розрахунку показників
1	Дохідність імпортої діяльності	$D_i = D/V$	D_i – дохідність імпортої діяльності; D – дохід, пов'язаний із імпортою діяльністю; V – витрати, понесені на провадження імпортої діяльності
2	Прибутковість імпортої діяльності	$P_i = P/V$	P_i – прибутковість імпортої діяльності; P – прибуток, пов'язаний із імпортою діяльністю
3	Дохідність капіталу, вкладеного в отримання доходів, пов'язаних із імпортою діяльністю	$D_k = D/K$	D_k – дохідність капіталу, вкладеного в отримання доходів, пов'язаних із імпортою діяльністю; K – обсяг капіталу, вкладеного в отримання доходів, пов'язаних із імпортою діяльністю
4	Прибутковість капіталу, вкладеного в отримання доходів, пов'язаних із імпортою діяльністю	$P_k = P/K$	P_k – прибутковість капіталу, вкладеного в отримання доходів, пов'язаних із імпортою діяльністю
5	Інтегральний рівень ефективності імпортої діяльності	$I = D/(V+K*E)$	E – норма прибутковості капіталу, вкладеного в отримання доходів, пов'язаних із імпортою діяльністю, частки одиниці

Джерело: запропоновано автором.

Отже, оптимізація імпортої діяльності – це процес покращення всіх етапів ввезення товарів чи послуг з інших країн з метою забезпечення максимальної ефективності та економічної вигоди. Вона полягає в тому, щоб максимально ефективно використовувати імпортні можливості та мінімізувати ризики, пов'язані з імпортом та має вирішальне значення для успішного функціонування будь-якого бізнесу, особливо в умовах глобального ринку. Оптимізація допомагає знизити витрати на логістику, митні збори та інші пов'язані з імпортом витрати, що в свою чергу дозволяє підтримувати конкурентоспроможні ціни на товари. Крім того, оптимізована логістична система забезпечує своєчасне та надійне постачання товарів, що допомагає уникнути затримок у виробництві та реалізації. Шляхом оптимізації можна знизити час на виконання операцій, оптимізувати роботу всієї ланки постачання та збільшити загальну ефективність бізнесу.

Оптимізація є нескінченним процесом через постійні зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі бізнесу. Серед внутрішніх факторів можуть бути зміни в стратегії компанії, її цілях або ресурсах. Зміни у законодавстві, тарифах, торговельних угодах та інших зовнішніх факторах також впливають на необхідність змін у процесі оптимізації. Крім того, розвиток технологій, зміни в ринковій кон'юктурі, нові тренди та вимоги споживачів вимагають постійного перегляду та вдосконалення стратегій імпорту. Тому компанії постійно адаптуються до нових умов шукаючи шляхи оптимізації для підтримки своєї конкурентоспроможності та забезпечення ефективності в умовах змінного бізнес-середовища.

В умовах глобалізації імпортна діяльність набуває все більшого значення як для окремих суб'єктів господарювання, так і для національної економіки в цілому. Формування ефективної системи оптимізації імпорту потребує багаторівневого підходу, що передбачає взаємодію структурних підрозділів підприємства та врахування комплексу чинників, які впливають на динаміку та результативність імпортних процесів. При цьому варто зазначити, що конкретна модель оптимізації імпортної діяльності має адаптуватися до особливостей галузі, масштабів підприємства та його стратегічних цілей.

Якщо розглядати оптимізацію імпортної діяльності на макрорівні, тобто на рівні держави, то тут оптимізація імпортної діяльності має полягати в тому, щоб координувати імпортну діяльність країни на виконання покладених на неї завдань з врахуванням можливостей і потужностей власних товаровиробників чи надавачів послуг. Тобто, держава за рахунок важелів впливу має стимулювати імпорт товарів та послуг відповідної якості тих товарів і послуг, які країна потребує для задоволення власних потреб, і обмежувати імпорт товарів і послуг, аналогів яких відповідної якості і технічних характеристик виробляються або можуть вироблятися в країні, тобто проводити активну політику імпортозаміщення.

Оптимізація імпортної діяльності в Україні стала актуальною у зв'язку з розвитком міжнародної торгівлі та процесів глобалізації. Не зважаючи на те, що в Україні проходить досить багато різноманітних реформ і приймається низка законів і підзаконних нормативно-правових актів, які мали б спростувати процес здійснення імпортної діяльності, проте, це чомусь не зовсім так. В Україні і надалі мають місце складні процедури митного оформлення, високі митні тарифи, бюрократичні процедури, корупція, неефективна інфраструктура, нестабільність національної валюти, нестабільність законодавства, відсутність сприятливого бізнес-клімату, соціально-політичні ризики при здійсненні імпортної діяльності тощо.

Висновки.

Таким чином оптимізація імпортної діяльності є комплексним процесом, який охоплює всі етапи ввезення товарів і послуг, починаючи від аналізування ринку та потреб підприємства, пошуку та вибору постачальників, укладання контрактів, організації логістики, транспортування та митного оформлення, приймання та зберігання товарів і завершуючи оцінюванням ефективності імпортних операцій. Визначено, що застосування різних підходів – логістичного, фінансового, організаційного, системного та інформаційного – забезпечує всебічне удосконалення імпортних процесів, підвищення їх ефективності, зниження витрат та мінімізацію ризиків.

Запропонований системний підхід до побудови комплексної системи оптимізації імпортної діяльності включає сім взаємопов'язаних підсистем: постановку завдання, побудову моделі, збір і оброблення інформації, розв'язання моделі, розроблення планових заходів, реалізацію та коригування процесів оптимізації. Ефективне функціонування системи досягається за рахунок чіткої послідовності процесів, взаємозв'язку підсистем і інтеграції логістичних, фінансових, організаційних та інформаційних рішень.

Загалом оцінювання економічної ефективності імпортної діяльності підприємств має включати показники дохідності та прибутковості імпортної діяльності, а також інтегральний рівень ефективності, що відображає комплексну результативність процесу. Використання графічних методів, таких як сіткове моделювання, для візуалізації, координації та контролю імпортних процесів дозволяє виявляти критичні точки, оптимізувати часові та ресурсні витрати, підвищувати якість управлінських рішень та адаптивність бізнесу до змін зовнішнього середовища.

Отже, запропонована система оптимізації імпортної діяльності має комплексний і системний характер, що забезпечує стратегічну гнучкість підприємств, підвищує їх конкурентоспроможність на міжнародних ринках і сприяє ефективному управлінню зовнішньоекономічними операціями в умовах глобалізації та динамічних змін ринкових умов. Результати дослідження можуть бути використані як у практичній діяльності підприємств для вдосконалення управлінських рішень та підвищення ефективності імпортних операцій, так і на макрорівні для формування державної політики щодо регулювання імпорту.

Перспективи подальших досліджень.

Подальші дослідження будуть зосереджені на автоматизації планування та логістики імпорتنних процесів із використанням сучасних інформаційних систем. Важливо розробити адаптивні моделі оптимізації, які враховують специфіку галузі, масштаб підприємства та динаміку ринку.

Список використаних джерел.

1. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ: Кондор, 2006. 2012 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf
2. Мозгова Г. В., Євтушенко В. А., Стовбуненко Д. Д. Теоретичні аспекти імпоротної діяльності підприємств України. *Бізнес-Інформ*. 2021. № 12. С. 34–40. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-12-34-40>
3. Коробкова З. С., Коробкова О. М. Митна логістика при організації міжнародних перевезень. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2024. Т. 35 (74), № 3. С. 177–182. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5941/2024.3.2/27>
4. Остапенко А. С. Управління ефективністю та митними ризиками в логістичних процесах зовнішньоекономічної діяльності. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 1 (24). С. 221–228. URL: https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/24_2020/35.pdf
5. Калюжна Н. Г., Шеремет А. С. Логістична система України: актуальні проблеми та пріоритети відновлення. *Бізнес Інформ*. 2022. № 4. С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-4-90-96>
6. Гринюк Н. А., Спірідонов Д. С. Теоретичні підходи до функціонування міжнародних логістичних систем. *Економіка та держава*. 2021. № 12. С. 130–134. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.12.130>
7. Кулакова С., Калембет А., Подкопова Д. Особливості формування логістичних витрат підприємств в умовах воєнного стану. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку*. 2023. № 1(8). С. 22–29.
8. Молодик М. Б., Яновська В. П. Управління фінансовими потоками в логістичних системах в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-40>
9. Шишкін В. О., Оверченко А. І. Впровадження логістичної стратегії як умова ефективного функціонування виробничого підприємства. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2015. Вип. 2(3). С. 62–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Траєiv_2015_3_2_11
10. Пишк-Ковальська О. О. Процес планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2012. № 727. С. 468–472. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/207680ff-c637-4a04-82ff-a324670662c8/content>
11. Тюріна Н. М., Карвацка Н. С., Назарчук Т. В., Петяк А. Теоретичні аспекти стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. № 340(2). С. 33–40. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-4>
12. Мазаракі А. А. *Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібник*. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2012. 824 с.
13. Лужанська Н. О., Лебідь І. Г. Обґрунтування вибору логістичного ланцюга для забезпечення ефективності бізнес-процесів при міжнародних перевезеннях. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Технічні науки*. 2023. Т. 34 (73), № 1. С. 268–275. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5941/2023.1/41>
14. Цимбалістова О. А., Харченко М. В., Черніхова О. С. Вплив логістичних методик управління на підвищення ефективності бізнес-процесів. *Via Economica*. 2024. № 5. С. 101–105. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8559/2024-5-15>
15. Балук Ю. С. Сучасні стратегії експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств та їх обґрунтування. *Бізнес Інформ*. 2022. № 5. С. 100–107. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001358933>
16. Шереметинська О. В., Варфоломєєва Ю. Р. Оцінка ефективності імпорتنних операцій підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 24. С. 97–100.
17. Ковальчук А. М., Циганій С. В. Економічна діагностика стратегічного управління імпоротною діяльністю підприємства як умова забезпечення його конкурентоспроможності. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-65>

References

1. Zavads'kyu, Y. S., Osovs'ka, T. V. & Yushkevych, O. O. (2006) *Ekonomicznyy slovnyk* [Economic dictionary]. Kyiv: Kondor, pp. 256. Available at: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf (in Ukrainian)

2. Mozghova, H. V., Yevtushenko, V. A. & Stovbunenko, D. D. (2021) Teoretychni aspekty importnoi diyal'nosti pidpryyemstv Ukrainy [Theoretical aspects of import activity of Ukrainian enterprises]. *Biznes-Inform*, vol. 12, pp. 34–40. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-12-34-40> (in Ukrainian)
3. Korobkova, Z. S. & Korobkova, O. M. (2024) Mytna lohistyka pry orhanizatsiyi mizhnarodnykh perevezen [Customs logistics in the organization of international transportation]. *Vcheni zapysky Tavriys'koho natsional'noho universytetu imeni V. I. Vernads'koho*, vol. 35 (74), No. 3, pp. 177–182. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5941/2024.3.2/27> (in Ukrainian)
4. Ostapenko, A. S. (2020) Upravlinnia efektyvnosti ta mytnymy ryzykamy v lohistychnykh protsesakh zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Management of efficiency and customs risks in logistics processes of foreign economic activity]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 1(24), pp. 221–228. Available at: https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/24_2020/35.pdf (in Ukrainian)
5. Kalyuzhna, N. H. & Sheremet, A. S. (2022) Lohistychna systema Ukrainy: aktual'ni problemy ta priorityty vidnovlennya [Logistics system of Ukraine: current problems and priorities of recovery]. *Biznes Inform*, vol. 4, pp. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-4-90-96> (in Ukrainian)
6. Hrynyuk, N. A. & Spiridonov, D. S. (2021) Teoretychni pidkhody do funktsionuvannya mizhnarodnykh lohistychnykh system [Theoretical approaches to the functioning of international logistics systems]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 12, pp. 130–134. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.12.130> (in Ukrainian)
7. Kulakova, S., Kalemбет, A. & Podkopova D. (2023) Osoblyvosti formuvannya lohistychnykh vytrat pidpryyemstv v umovakh voyennoho stanu [Peculiarities of formation of logistics costs of enterprises in the conditions of martial law]. *Finansovo-kredytni systemy: perspektyvy rozvytku*, vol. 1(8), pp. 22–29. (in Ukrainian)
8. Molodyk, M. B. & Yanovs'ka, V. P. (2024) Upravlinnya finansovymy potokamy v lohistychnykh systemakh v suchasnykh umovakh [Management of financial flows in logistics systems in modern conditions], *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. (62). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-40> (in Ukrainian)
9. Shyshkin, V. O. & Overchenko, A. I. (2015) Vprovadzhennya lohistychnoyi stratehiyi yak umova efektyvnoho funktsionuvannya vyrobnychoho pidpryyemstva [Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noyi vlasnosti*, vol. 2(3), pp. 62–68. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaeiv_2015_3_2_11 (in Ukrainian)
10. Pshyk-Koval's'ka, O. O. (2012) Protse planuvannya zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti pidpryyemstva [The process of planning the foreign economic activity of the enterprise]. *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnika"*, vol. 727, pp. 468–472. Available at: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/207680ff-c637-4a04-82ff-a324670662c8/content> (in Ukrainian)
11. Tyurina, N. M., Karvatska, N. S., Nazarchuk, T. V. & Petyak, A. (2025) Teoretychni aspekty stratehichnoho planuvannya zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti pidpryyemstva [Theoretical aspects of strategic planning of the enterprise's foreign economic activity], *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, vol. 340(2), pp. 33–40. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-4> (in Ukrainian)
12. Mazaraki, A. A. (2012) Menedzhment zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti: navch. Posibnyk [Management of foreign economic activity: training. manual]. Kyiv: Kyivs'kyi natsional'nyy torhovel'no-ekonomichnyy universytet, 824 p. (in Ukrainian)
13. Luzhans'ka, N. O. & Lebid', I. H. (2023) Obgruntuvannya vyboru lohistychnoho lantsyuha dlya zabezpechennya efektyvnosti biznes-protseviv pry mizhnarodnykh perevezennyakh [Justification of the choice of logistics chain to ensure the efficiency of business processes in international transportation]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Tekhnichni nauky*, vol. 34 (73), No. 1, pp. 268–275. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5941/2023.1/41> (in Ukrainian)
14. Tsymbalistova, O. A., Kharchenko, M. V. & Chernikhova O. S.. (2024) Vplyv lohistychnykh metodyk upravlinnya na pidvyshchennya efektyvnosti biznes-protseviv [The influence of logistic management methods on increasing the efficiency of business processes]. *Via Economica*, vol. 5, pp. 101–105. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8559/2024-5-15> (in Ukrainian)
15. Balyuk, YU. S. (2022) Suchasni stratehiyi eksportno-importnoi diyal'nosti promyslovykh pidpryyemstv ta yikh obgruntuvanny [Modern strategies of export-import activity of industrial enterprises and their justification], *Biznes Inform*, vol. 5, pp. 100–107. Available at: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001358933> (in Ukrainian)
16. Sheremetyns'ka, O. V. & Varfolomyeyeva, YU. R. (2017) Otsinka efektyvnosti importnykh operatsiy pidpryyemstv [Evaluation of the efficiency of import operations of enterprises]. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi*, vol. 24, pp. 97–100. (in Ukrainian)
18. Koval'chuk A. M. & Tsyhaniiy S. V. (2021) Ekonomichna diahnostyka stratehichnoho upravlinnya importnoyi diyal'nistyu pidpryyemstva yak umova zabezpechennya yoho konkurentospromozhnosti [Economic diagnosis of strategic management of the enterprise's import activity as a condition for ensuring its competitiveness]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-65> (in Ukrainian)

FEATURES OF BUILDING A SYSTEM FOR OPTIMIZING IMPORT ACTIVITIES

© *Olikhovskyy V. S., 2025*

The article examines the theoretical and practical foundations of developing a system for optimizing import activity within enterprises. The essence of the definition “optimization of import activity” is defined as a process aimed at improving the management of foreign economic operations in order to minimize costs, enhance efficiency, adaptability, and competitiveness under conditions of global market transformation. The research summarizes key theoretical approaches to the optimization of import processes – logistic, financial, organizational, systemic, and informational – and identifies their essential content and tools of application. A systemic approach to the formation of a comprehensive optimization system is proposed, including seven interrelated subsystems: task definition, model construction, data collection and processing, model solution, development of planned measures, implementation, and process adjustment. The structural interconnections between the subsystems and elements of the optimization system are substantiated, and possible optimization criteria (mono- and multi-criteria) are described along with the main principles of system grouping. The paper emphasizes the necessity of using analytical and modeling methods as effective tools for visualizing, coordinating, and controlling import processes at various levels of management. Particular attention is given to the development of evaluation indicators for assessing the economic efficiency of import activities, including an integrated level of efficiency that reflects the overall performance of the enterprise’s import operations. The results of the study provide a conceptual and methodological basis for improving decision-making processes in the field of import policy, formulating strategic directions for the development of foreign economic activity, and increasing the overall effectiveness of import operations. The proposed system-oriented framework can be adapted to enterprises of different scales and industries, serving as a tool for strategic planning, monitoring, and optimization of international supply chains. The scientific novelty of the work lies in the synthesis of methodological principles for the design of an integrated optimization system for import activity, which combines economic, organizational, and informational subsystems within a unified management structure. The practical significance of the research is the possibility of its application in real business environments to enhance import performance, reduce transaction costs, and improve the resilience of enterprises to external market fluctuations.

Keywords: optimization, import activity, stages of import activity, optimization system, logistics, efficiency, network modeling, management.